

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕСТАНДАРТНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Вінницький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України

Анотація

У статті розглядаються особливості криміналістичного дослідження нестандартної вогнепальної зброї, яка не підпадає під традиційні категорії вогнепальних засобів. Зокрема, аналізується різноманіття форм нестандартної зброї, їх конструктивні елементи та способи виготовлення, що можуть бути використані для вчинення злочинів. Акцентовано увагу на важливості розробки ефективних методик і методів криміналістичних експертиз, спрямованих на ідентифікацію та дослідження таких видів зброї.

Ключові слова: вогнепальна зброя, балістичний облік, нестандартна вогнепальна зброя, кримінальне правопорушення.

Annotation

The article examines the features of forensic examination of non-standard firearms that do not fall under the traditional categories of firearms. In particular, it analyzes the variety of forms of non-standard weapons, their structural elements and manufacturing methods that can be used to commit crimes. Attention is focused on the importance of developing effective methods and techniques of forensic examinations aimed at identifying and studying such weapons.

Keywords: firearm, ballistics, non-standard firearm, criminal offense.

Актуальність дослідження. Зростання рівня протиправності та ускладнення методів скоєння кримінальних правопорушень призводить до того, що злочинці все частіше використовують нестандартну, саморобну чи модифіковану вогнепальну зброю. Така зброя може бути виготовлена з деталей, що легко доступні на ринку, або модернізована з легально придбаних зразків, що створює серйозні виклики для правоохоронних органів та експертних установ. Дослідження цього виду зброї вимагає специфічних знань і навичок, а також спеціалізованих методів і технічного обладнання. Криміналістичний аналіз нестандартної зброї має на меті встановлення її походження, механізму дії, технічних характеристик і можливості зв'язку з конкретними кримінальними правопорушеннями, ці аспекти мають вирішальне значення для доказування у кримінальних провадженнях, ігнорування яких може призвести до ускладнень у проведенні розслідувань та судових процесів. Актуальність теми посилюється необхідністю розробки нових методик дослідження, навчання фахівців та удосконалення законодавства, що регулює обіг та відповідальність за використання такої зброї. Удосконалення криміналістичного забезпечення допоможе підвищити ефективність роботи правоохоронних органів та сприятиме зміцненню безпеки у суспільстві, а також створенню більш дієвих механізмів запобігання протиправності.

Метою даного дослідження є аналіз криміналістичного дослідження нестандартної вогнепальної зброї.

Виклад основного матеріалу. Вогнепальна зброя, що використовується в протиправних цілях, поділяється за способом виготовлення на стандартну промислову, кустарну, саморобну. Як відомо, стандартна зброя виготовляється серійно в спеціалізованих заводських (фабричних) умовах, у відповідності з еталонами і вимогами ДСТУ (ТУ). Вона має власне цільове призначення. Кустарною вважається зброя, виготовлена не в заводських умовах майстрами-

зброярами. Від промислової і кустарної суттєво відрізняється за якістю (гіршою) виготовлення саморобна вогнепальна зброя. Атипова зброя має своєрідні балістичні і конструктивні характеристики, тому повинна розглядатися як самостійний вид вогнепальної зброї. У криміналістичній літературі вказано, що атипова зброя є зброєю особливого виду [4, с. 206].

Для правильної кваліфікації протиправних діянь, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї (атипової, саморобної), важливе значення має правильне визначення групової характеристики зброї. У слідчій та експертній практиці відомо багато різновидів вогнепальної зброї, які відрізняються від стандартних заводських зразків способом виготовлення, конструктивними характеристиками, технічними та балістичними даними. У криміналістичній і правовій літературі зустрічаються назви, які відрізняються від назв, офіційно присвоєних зброї, а також різні за змістовними ознаками, характерними для певних груп зброї [2, с. 125].

З вилученої саморобної зброї багато є однозарядних пістолетів спрощеної конструкції, т. зв. пістолети-ручки калібру 5,6 мм. Їх кількість, що надходить на дослідження, а також типовість конструкції дозволяють з упевненістю стверджувати, що з розряду атипової сформувався самостійний тип вогнепальної зброї спрощеної конструкції. Крім пістолетів-ручок значного розповсюдження набули саморобні пістолети, револьвери, пістолети-кулемети та ін. Найпоширеніші калібри – 5,6 мм під патрони кільцевого запалення і 9 мм – пістолетні патрони до ПМ. Чимало зброї переробляється злочинцями з таких поширених моделей газових пістолетів і револьверів іноземного виробництва, як Valtro-85 Combat, Walther Super P-35, ME-38 та ін. Принцип роботи ударно-спускового механізму, а також основні конструктивні характеристики частин (за винятком стволів) пістолетів ІЖ-78 та ІЖ-79 майже не відрізняються від ПСМ і ПМ відповідно, тобто їх легко можна переробити для стрільби патронами калібру 5,45 мм та 9 мм відповідно. Зі зброї самозахисту газові пістолети і револьвери перетворюються у зброя вбивства, тому інформація про кримінальні правопорушення з її застосуванням займає дедалі більше місця у статистичних даних Міністерства внутрішніх справ України [1, с. 120].

Як показує практика, на експертизу переважно надходять перероблені пістолети Zoraki, Atmaka, Kral, Blow, які згідно з маркувальними позначеннями класифікуються як сигнальні (стартові). Такі пістолети можуть бути двох типів конструкції: із заглушеним металевим незйомною заглушкою каналом ствола; зі ствольною втулкою, яка може легко вилучатися з каналу ствола, через що їх відносять до категорії вогнепальної зброї. Спрощена конструкція пістолетів зі зйомною ствольною втулкою, доступна ціна та можливість вільного придбання в неспеціалізованих торговельних закладах зумовлюють їх попит серед різних верств населення. Особливості конструкції таких пістолетів, зокрема ствола, дозволяють швидко й технічно не складне перероблення з категорії сигнальних (стартових) у вогнепальну зброю (найчастіше викручують заглушки з дульної частини каналу ствола звичайним побутовим інструментом без внесення незворотних змін, а в деяких випадках замінюють ствол). Переробляють майже всі моделі газових пістолетів, установлюючи саморобний ствол, видаляючи одну чи декілька перетинок або втулок. Отже, такі пістолети дозволяють стріляти патронами калібру 9 мм, спорядженими гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії («Терен-3Ф», ПНД-9П, «Терен-3П», «Форт-Р», АЕ-9 тощо) або саморобними патронами, установлюючи шротини діаметром майже 6,2 мм у холості (шумові) набої. При цьому швидкість польоту снарядів під час стрільби саморобними набоями становить 300 м/с, унаслідок чого пістолети мають достатню для ураження людини питому кінетичну енергію стріляних куль і належать до категорії нестандартної вогнепальної зброї [3, с. 251].

Власне термін «атипова» є спірним. Мабуть, неправильно використовувати зазначений термін до будь-якого зразка вогнепальної зброї, виготовленої неза заводським і некустарним способом. По-перше, далеко не кожен зразок такої зброї виготовляється без наслідування будь-якому відомому зразку вогнепальної зброї. По-друге, окремі види неза заводської зброї мають доволі типову конструкцію і принцип дії, «атипової» або нетипової зброї, тобто виготовленої без урахування конструктивних ознак іншої зброї, не існує. Атиповою можна вважати унікальну зброю або виготовлену за спеціальним замовленням. При цьому до атипової він включив зброю, виготовлену у вигляді авторучок. Крім пістолетів-ручок, до атипової відносять і «замасковану» зброю (палиці, парасольки, гаманці та ін.). Не погоджуючись із наведеним вище, зазначимо, що така зброя сама по собі є типовою, тобто виготовленою за зразком замаскованої, незалежно від її зовнішнього вигляду. В окремих джерелах таку зброю називають «бойовою спеціальною»,

«прихованого монтажу», основною конструктивною особливістю якої є здатність до імітації за зовнішнім виглядом інших предметів або спеціальне монтування у такі предмети. Виділили загальні вимоги, що пред'являються до такої зброї: максимальна непомітність при носінні, маскуванню під звичайні, які не привертають уваги, предмети; висока боєготовність і можливість раптового застосування (інколи навіть без використання рук); ефективність застосування із незначних (до кількох метрів) відстаней [2, с. 125].

Методика ідентифікаційних досліджень атипової вогнепальної зброї розроблена на науковій основі теорії криміналістичної ідентифікації. Науковими передумовами судово-балістичної ідентифікації атипової вогнепальної зброї є: а) теоретичні положення криміналістичної ідентифікації; б) загальні положення балістики; в) судово-балістичні відомості про особливості атипової зброї (бойова і конструктивна характеристика зброї, боєприпасів і ін.); г) дані трасології про індивідуальність і стійкість зовнішньої будови об'єктів. Судові експертизи зазначених об'єктів вирішують питання як ідентифікаційного характеру, так і неідентифікаційного. У процесі їх проведення вирішуються три основні завдання: віднесення предмета до вогнепальної зброї; придатність до стрільби; встановлення наявності або відсутності тотожності і групової приналежності. В методичних цілях криміналістичні ідентифікаційні дослідження в літературі поділяють на декілька взаємозв'язаних і послідовно проводимих стадій. На кожній стадії вирішуються специфічні завдання за допомогою притаманних їй методів і прийомів, використовуються різні науково-технічні засоби. Серед вчених-криміналістів немає єдиної думки про стадії криміналістичного дослідження об'єктів. Узагальнення матеріалів експертної практики дозволяють так класифікувати умови, що перевіряються в ході експертного експерименту при дослідженні атипової зброї і слідів пострілу: а) надані слідчим, виходячи з встановлених по кримінальному провадженню обставин і перевірямих слідчих версій; б) наданих обвинуваченим чи потерпілим; в) визначені експертом шляхом вивчення конструкції бойових якостей досліджуємої зброї і слідів пострілу [4, с. 213].

Висновки. Нестандартна зброя становить значну загрозу через її поширення та використання у протиправній діяльності, вона може бути саморобною, модифікованою або складатися з частин, які легко придбати, що ускладнює її виявлення та аналіз. Криміналістичне дослідження такої зброї вимагає специфічних методик, включаючи аналіз конструктивних особливостей, механізму дії та слідів, залишених при використанні. Експерти повинні мати спеціалізовані знання і доступ до сучасних технологій для встановлення походження зброї, оцінки її потужності та функціональності. Це дозволяє ефективніше проводити розслідування та підвищувати якість доказової бази. Законодавче врегулювання та навчання фахівців є важливими кроками для підвищення ефективності роботи правоохоронних органів у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мельник Р. В., В. А. Гамера, І. А. Голдинський. Про зростання кількості злочинів з використанням переробленої газової та стартової вогнепальної зброї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. С. 119-121. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2016/35.pdf (дата звернення: 15.11.2024).
2. Мельник Р. В., В. А. Гамера, Д. В. Толочин. Щодо деяких питань про класифікації атипової (саморобної) вогнепальної зброї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. С.
3. Мельник Р.В. Щодо криміналістичного дослідження нестандартної вогнепальної зброї. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2015. С. 250-256. URL: <http://surl.li/nbdpdx> (дата звернення: 15.11.2024).
4. Кофанов А. В. Деякі дискусійні аспекти дослідження сучасних зразків атипової вогнепальної зброї. *Криміналістика і судова експертиза*. 2017. С. 206-215. URL: <http://surl.li/zpdxpx> (дата звернення: 15.11.2024).

Ніжньовська Альона Анатоліївна – судовий експерт сектору балістичного обліку відділу криміналістичних видів досліджень Вінницького НДЕКЦ МВС, Вінницький НДЕКЦ МВС, м.Вінниця, e-mail: nizhnovska@ukr.net

net

Лазаренко Роман Ігорович – судовий експерт сектору балістичного обліку відділу криміналістичних видів досліджень Вінницького НДЕКЦ МВС, Вінницький НДЕКЦ МВС, м.Вінниця, e-mail: lzrnkroman@gmail.com

L

*a
z
a
r
e
n
k
o*

*R
o
m
a
n*

*I
h
o
r
o
v
y
c
h*

*l
z
r
n
k
r
o
m
a
n*